Kinderen in Nederland - Bijlage B Respons, representativiteit en weging

Respons thuiszorgorganisaties en GGD'en

In totaal deden er tien thuiszorgorganisaties mee aan het onderzoek, verspreid over heel Nederland. Uit de grote steden deden in eerste instantie twee thuiszorgorganisatie mee, waarvan er één al voor de dataverzameling begon afhaakte in verband met ziekte en logistieke problemen. De provincie Zuid-Holland was bereid een extra investering te doen om zoveel mogelijk kinderen uit deze provincie mee te laten doen, waardoor er relatief meer thuiszorgorganisaties uit deze regio meededen dan oorspronkelijk gepland.

In totaal deden er vijftien GGD'en mee aan het onderzoek. Net als bij de thuiszorgorganisaties zijn in de provincie Zuid-Holland extra GGD'en geworven, waardoor er meer GGD'en meedoen uit de regio West. Daarnaast zijn er extra GGD'en in grote steden geworven om voldoende allochtone kinderen aan het onderzoek mee te laten doen.

Respons ouders en kinderen (0-4-jarigen)

Volgens de oorspronkelijke steekproef zouden thuiszorgorganisaties 2500 kinderen onderzoeken voor dit onderzoek. In het kader van dit onderzoek hebben de tien thuiszorgorganisaties 1957 ouders uitgenodigd voor een PGO, waarvan er 1796 hebben meegewerkt (zie tabel B.1). Daarmee komt de respons bij de 0-4-jarigen uit op 92%. De belangrijkste reden voor het niet halen van 2500 kinderen is dat de deelnemende thuiszorgorganisatie uit een grote stad niet in staat was voldoende deel te nemen aan dit onderzoek vanwege logistieke en personele problemen.

Van alle ouders van kinderen van 14 maanden die gevraagd werden om mee te werken aan het onderzoek wilde 92% meedoen. Omdat sommige ouders (11%) en jgz-medewerkers (5%) de vragenlijsten niet voldoende hebben ingevuld, beschikken we uiteindelijk over een volledige set vragenlijsten van 76% van de kinderen. Van de ouders van kinderen van 3 jaar wilde ook 92% meedoen. We kunnen beschikken over een volledige set vragenlijsten van 81% van de kinderen van 3 jaar. Overigens zijn in het rapport steeds zoveel mogelijk gegevens gebruikt. Dat wil zeggen dat in paragrafen waar gegevens van de ouders zijn weergegeven, alle beschikbare oudervragenlijsten zijn gebruikt. Hetzelfde geldt voor de presentatie van gegevens zoals gerapporteerd door de jgz-medewerkers.

Tabel B.1 Respons 0-4-jarigen naar leeftijdsgroep (in absolute aantallen en in procenten)

	14 maanden n = 1012		3 jaar n = 945		totaal n = 1957	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
respons	926	92	870	92	1796	92
waarvan:						
jgz- + oudervragenlijst	769	76	761	81		
alleen jgz-vragenlijst	111	11	81	9		
alleen oudervragenlijst	46	5	28	3		
non-respons	86	8	75	8	161	8

Bron : SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Oorspronkelijk zouden thuiszorgorganisaties per leeftijdsgroep informatie moeten verzamelen over 850 westerse, 100 Marokkaanse, 100 Turkse, 100 Surinaamse en 100 Antilliaanse kinderen. De deelnemende thuiszorgorganisatie uit een grote stad was vanwege logistieke en personele problemen echter niet in staat om voldoende allochtone kinderen mee te laten doen aan het onderzoek. Voor beide leeftijdsgroepen heeft minder dan een kwart van het benodigde aantal allochtone kinderen meegedaan aan het onderzoek. De respons bij westerse kinderen was hoger dan de respons bij Turkse kinderen en deze was weer hoger dan die van Marokkaanse en Surinaams/Antilliaanse kinderen (zie tabel B.2)

Tabel B.2 Respons 0-4-jarigen naar land van herkomst (in absolute aantallen en in procenten)

	14 maanden n = 926			3 jaar n = 870			totaal n = 1796		
	respons abs.	non-respons abs.	respons %	respons abs.	non-respons abs.	respons %	respons abs.	non-respons abs.	respons %
westers	826	46	95	794	65	92	1620	111	94
Marokkaans	21	3	95	19	3	86	40	6	87
Turks	23	4	85	19	2	90	42	6	88
Surinaams/Antilliaans	10	3	77	10	1	91	20	4	83
onbekend	46	19	71	28	15	65	74	34	69

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Respons ouders en kinderen (5-12-jarigen)

Volgens de oorspronkelijke steekproef moesten GGD'en 1250 kinderen uit groep een of twee en 1250 kinderen uit groep vijf tot en met acht zien voor dit onderzoek. In het kader van dit onderzoek hebben de vijftien GGD'en 3654 ouders uitgenodigd voor een PGO, waarvan er 2980 hebben meegewerkt (respons 82%) (zie tabel B.3).

Van alle ouders van 5-6-jarige kinderen die gevraagd zijn om mee te werken aan het onderzoek wilde 84% meedoen. Omdat sommige ouders (5%) en jgz-medewerkers (3%) de vragenlijsten niet voldoende hebben ingevuld, beschikken we uiteindelijk bij 76% van de kinderen over een volledige set vragenlijsten. Van de ouders van 8-12-jarige kinderen wilde 79% meedoen. Aan deze kinderen werd gevraagd om ook zelf een vragenlijst in te vullen. We beschikken over een volledige set vragenlijsten van 59% van deze kinderen, terwijl we van 72% van deze kinderen beschikken over de jgz-vragenlijst en de oudervragenlijst.

Tabel B.3 Respons 5-12-jarigen naar leeftijdsgroep (in procenten)

	5-6 jaar n = 1939		8-12 jaar n = 1706		totaal n = 3645	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%
respons	1630	84	1350	79	2980	82
waarvan:						
jgz- + ouder- + kindvragenlijst	n.v.t.	n.v.t.	1014	59		
jgz- + oudervragenlijst	1475	76	231	13		
jgz- + kindvragenlijst	n.v.t.	n.v.t.	8	0		
ouder- + kindvragenlijst	n.v.t.	n.v.t.	27	2		
alleen jgz-vragenlijst	102	5	54	4		
alleen oudervragenlijst	53	3	10	1		
alleen kindvragenlijst	n.v.t.	n.v.t.	6	0		
non-respons	309	16	356	21	665	18

Bron : SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Oorspronkelijk zouden GGD'en per leeftijdsgroep 850 westerse, 100 Marokkaanse, 100 Turkse, 100 Surinaamse en 100 Antilliaanse kinderen moeten zien voor het onderzoek. Deelnemende GGD'en uit grote steden bleken niet in staat om voldoende Surinaamse en Antilliaanse kinderen te zien, omdat er onvoldoende Surinaamse en Antilliaanse kinderen wonen in de deelnemende grote steden. Daarom is besloten om deze twee groepen samen te voegen (zie tabel B.4). De respons bij Nederlandse kinderen was hoger dan de respons bij Marokkaanse, Turkse en Surinaams/Antilliaanse kinderen.

Tabel B.4 Respons 5-12-jarigen (respons, non-respons en percentage) naar land van herkomst

	5-6 jaar n = 1630			8-12 jaar n = 1350			totaal n = 2980		
	respons abs.	non-respons abs.	respons %	respons abs.	non-respons abs.	respons %	respons abs.	non-respons abs.	respons %
westers	1267	180	88	981	181	84	2248	361	86
Marokkaans	111	31	78	114	31	79	225	62	78
Turks	77	24	76	120	33	78	197	57	78
Surinaams/Antilliaans	98	25	80	69	21	77	167	46	78
onbekend	77	57	57	66	81	45	141	139	51

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Evenals voor de 0-4-jarigen geldt dat de resultaten die in dit rapport zijn gepresenteerd, steeds zijn gebaseerd op zoveel mogelijk beschikbare vragenlijsten. In de paragrafen waar resultaten van de ouder- of kindvragenlijsten worden beschreven, zijn de gegevens gebaseerd op alle beschikbare ouder- of kindvragenlijsten. De paragrafen waar de jgz-vragenlijst wordt besproken, zijn gebaseerd op de aantallen ouders/kinderen waarvan een jgz-vragenlijst beschikbaar is.

Non-respons

De non-respons was klein: 8% bij de 0-4-jarigen en 18% bij de 5-12-jarigen. De non-respons was hoger bij GGD'en dan bij thuiszorgorganisaties en het grootst bij de groep 8-12-jarigen. We vonden geen verschil in respons tussen jongens en meisjes. Bij kinderen van allochtone herkomst was de non-respons voor de groep 5-12-jarigen significant groter dan bij Nederlandse kinderen (24% vs. 13%). Bij 0-4-jarigen uit eenoudergezinnen was de non-respons hoger dan bij andere gezinnen, maar bij 5-12-jarigen vonden we hierin geen significant verschil. Bij 0-4-jarigen was de non-respons relatief laag bij kinderen uit de regio's Noord en West (respectievelijk 5% en 8%) en het hoogst bij kinderen uit de regio Zuid (14 %). Bij 5-12-jarigen was de non-respons het hoogst in de steden (26%), maar ook relatief hoog in de regio's West en Oost (respectievelijk 18% en 16%). Er zijn dus wel verschillen tussen de non-respons en responsgroep, maar uit de toetsende analyses blijkt dat deze verschillen over het algemeen klein zijn (Cohens 'effect size w': 0,006-0,167).

De meest voorkomende reden om niet mee te werken aan de peiling was dat men geen belangstelling voor het onderzoek had (zie tabel B.5). In totaal weigerde 4% van de uitgenodigde ouders van 0-4-jarigen en 7% van de uitgenodigde (ouders van) 5-12-jarigen aan het onderzoek deel te nemen. Kinderen die verhuisd zijn of van school af zijn horen strikt genomen niet tot de steekproef, waardoor de aangegeven responspercentages in de praktijk iets hoger zijn.

Tabel B.5 Redenen voor non-respons zoals geregistreerd door de jgz-medewerker (in procenten)

	0-4 jaar n = 161	5-12 jaar n = 665
verhuizing	5	4
kind is van school af	-	3
ziekte/ongeval ouders/kind	3	3
geen belangstelling/weigering	43	37
andere reden	34	21
onbekend	15	32

- = Gegevens ontbreken.

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Landelijke representativiteit en weging

Om een landelijk beeld van de algehele ontwikkelingsstaat, tijdsbesteding en voorzieningengebruik van de jeugd te verkrijgen, is het noodzakelijk dat de verzamelde gegevens representatief zijn voor de Nederlandse bevolking van 0-12-jaar. Hiervoor is een aantal vergelijkingen gemaakt met landelijke gegevens zoals die beschikbaar zijn bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Bij de opzet van het onderzoek is gestreefd naar een landelijk goed gespreide steekproef. Hiertoe is bij de werving van thuiszorgorganisaties en GGD'en rekening gehouden met de regio (Noord, Oost, Zuid, West en Grote steden). Wat betreft herkomst is bij de steekproefsamenstelling niet gestreefd naar representativiteit, maar naar voldoende respondenten van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse herkomst om uitspraken over deze groepen te kunnen doen.

Weging

Uit vergelijking van de onderzoekspopulatie van 0-4-jarigen met de landelijke bevolking, blijkt dat in de onderzoekspopulatie kinderen uit de regio West zoals verwacht oververtegenwoordigd zijn en uit de regio Zuid en grote steden ondervertegenwoordigd zijn. De provincie Zuid-Holland wilde namelijk graag dat de hele provincie mee zou doen en heeft daar ook financiële middelen voor beschikbaar gesteld. De extra inspanning van de Provincie Zuid-Holland om zoveel mogelijk kinderen uit deze provincie te laten meedoen, heeft geleid tot een oververtegenwoordiging van de kinderen uit de regio West. Het streven om voldoende allochtone kinderen in het onderzoek op te nemen, heeft geleid tot een oververtegenwoordiging van de grote steden. De onderzoekspopulatie van 5-12-jarigen is ondervertegenwoordigd in de regio's Noord, Oost en Zuid, en is oververtegenwoordigd in de regio's West en Grote steden. Hiervoor is gecorrigeerd door de onderzoekspopulaties te wegen naar regio.

Daarnaast is voor de groep 5-12-jarigen uit de grote steden gecorrigeerd voor etnische herkomst, omdat Marokkaanse en Turkse kinderen oververtegenwoordigd zijn vergeleken met de bevolkingsgegevens. Voor de groep 0-4-jarigen is niet gewogen naar herkomst, omdat er geen kinderen uit de grote steden in de onderzoekspopulatie zaten.

Hierna worden vergelijkingen gemaakt tussen de (gewogen) onderzoekspopulatie en de landelijke populatie naar een aantal relevante achtergrondkenmerken.

Geslachtsverdeling

De geslachtsverdeling van de onderzoekspopulatie is na weging vrijwel hetzelfde als die van de gehele bevolking. Het percentage meisjes in de onderzoekspopulatie 0-4-jarigen (47,7%) is lager dan dat van alle 0-4-jarigen in de bevolking (48,8%) (CBS StatLine 2002). Bij de 5-6-jarigen is het percentage meisjes hoger in de onderzoekspopulatie 5-6-jarigen (49,8%) dan in de bevolking (48,7%). In de onderzoekspopulatie 8-12-jarigen ten slotte zitten meer meisjes (51%) dan jongens, terwijl het percentage meisjes in de populatie (48,9%) juist kleiner is.

Leeftijdsverdeling

De leeftijdsverdeling van de onderzoekspopulatie is niet representatief voor alle Nederlandse kinderen van 0-12 jaar. Omdat de dataverzameling plaatsvond tijdens reguliere periodieke controles in de jeugdgezondheidszorg, is er gericht geselecteerd op bepaalde leeftijdsgroepen. Wel is er bij de gerichte selectie rekening mee gehouden dat zowel peuters als kinderen uit de onderbouw en bovenbouw van de basisschool in het onderzoek zitten.

Stedelijkheid

Er bestaat na de weging een verschil in de verdeling in stedelijkheid tussen de onderzoekspopulatie en de gehele bevolking van 0-14 jaar (zie tabel B.6). Het percentage kinderen uit 'niet-stedelijk gebied' is in de onderzoekspopulatie lager dan in de gehele bevolking (CBS 1997), terwijl het percentage kinderen uit weinig/matig stedelijk gebied bij de onderzoekspopulatie hoger is, uitgezonderd de 8-12-jarigen. Bij de 0-4-jarigen in de onderzoekspopulatie zitten nauwelijks kinderen uit zeer sterk stedelijke gebieden. Dit is te verklaren uit het feit dat er geen thuiszorgorganisaties uit de grote steden deelnamen aan het onderzoek.

Tabel B.6 Mate van stedelijkheid (in procenten)

	0-4 jaar	5-6 jaar	8-12 jaar	landelijk 0-14 jaar
zeer sterk stedelijk (inw. > 2500/km²)	1	9	19	15
sterk stedelijk (inw. 1500-2500/km²)	27	17	19	20
matig stedelijk (inw. 1000-1500/km²)	25	25	26	21
weinig stedelijk (inw. 500-1000/km²)	34	33	19	22
niet stedelijk (inw. < 500/km²)	12	16	18	22

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Herkomst

Het percentage allochtone kinderen in de (gewogen) totale onderzoekspopulatie komt na weging vrij redelijk overeen met de verdeling in bevolking van 0-12 jaar (zie tabel B.7). Kinderen van Marokkaanse en Surinaamse herkomst zijn in de onderzoekspopulatie echter iets sterker vertegenwoordigd dan in de hele populatie. Wanneer gekeken wordt naar de verschillende leeftijdsgroepen is het beeld echter minder gunstig. Kinderen van Turkse herkomst zijn bij de 0-4-jarigen ondervertegenwoordigd, maar bij de 8-12-jarigen oververtegenwoordigd. Kinderen van Surinaamse herkomst zijn bij de 0-4-jarigen oververtegenwoordigd. Kinderen uit overige landen zijn in alle leeftijdsgroepen ondervertegenwoordigd.

Tabel B.7 Land van herkomst (in procenten)

	onderzoek 0-4 jaar	CBS 0-4 jaar[a]	onderzoek 5-6 jaar	CBS 5-6 jaar[a]	onderzoek 8-12 jaar	CBS 8-12 jaar[a]	onderzoek totaal	CBS totaal[a]
westers	79	77	81	78	78	78	79	78
Turks	2	4	4	4	6	4	4	4
Marokkaans	5	4	3	3	4	3	4	3
Surinaams	6	2	3	2	2	3	4	3
Antilliaans	1	1	1	1	1	1	1	1
overig buitenland	8	12	9	12	8	11	8	12

a CBS (StatLine 2002).

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Type huishouden

Na weging woont 7% van de 0-4-jarigen in een eenoudergezin, tegen 8% van de 5-6-jarigen en 10% van de 8-12-jarigen. Dit percentage is lager dan het landelijke percentage, waar voor de respectieve leeftijden 8%, 11% en 14% van de kinderen in een eenoudergezin wonen (CBS 2004). Het feit dat het percentage in de landelijke populatie hoger is, kan deels verklaard worden door de definiëring van het eenoudergezin in dit onderzoek. Als een alleenstaande ouder een partner heeft die meer dan de helft van de week verblijft in de woning van het gezin, dan definieerden wij dat als een tweeoudergezin.

Hoogst voltooide opleiding moeder en vader (zie tabel B.8)

Wat betreft de hoogst voltooide opleiding van de ouders is een vergelijking gemaakt tussen de ouders van de kinderen in de onderzoekspopulatie en de steekproef van de Enquête Beroepsbevolking CBS uit 2002 (tabel B.8). Hieruit blijkt dat moeders en vaders met een havo/vwo/mbo-opleiding in de onderzoekspopulatie ondervertegenwoordigd zijn, terwijl moeders en vaders met een hogere en lagere opleiding licht oververtegenwoordigd zijn in de onderzoekspopulatie.

Tabel B.8 Hoogst voltooide opleiding vader en moeder: onderzoekspopulatie vergeleken met bevolking met jongste kind tussen 0-12 jaar (in procenten)

	basisschool/vbo/mavo		havo/vwo/mbo		hbo/universiteit	
	onderzoek	CBS[a]	onderzoek	CBS[a]	onderzoek	CBS[a]
vrouwen	39	36	37	43	24	22
mannen	35	34	35	39	30	27

a CBS (EBB'02).

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Arbeidsparticipatie van de ouders

De samenstelling van de onderzoekspopulatie komt redelijk overeen met de landelijke bevolking (CBS StatLine 2002, zie tabel B.9). De hier gebruikte indeling in categorieën wijkt af van de indeling ten behoeve van de analyses. Dit is gedaan om zo dicht mogelijk bij de definitie van het CBS te blijven en zodoende zo optimaal mogelijk te kunnen vergelijken.

Tabel B.9 Arbeidsparticipatie van ouderparen (in procenten)

	onderzoekspopulatie	CBS (2002)
beiden fulltime werkzaam	4	6
1 partner fulltime, 1 partner parttime werkzaam	43	44
beiden parttime werkzaam	6	6
fulltime alleenverdiener	37	36
parttime alleenverdiener	4	4
geen van beiden werkzaam	5	4

Bron: SCP/TNO-PG (PJG 2002/2003)

Conclusie

Na weging naar regio en herkomst (dit laatste alleen voor de groep 5-12-jarigen) is de onderzoekspopulatie representatief voor de Nederlandse bevolking naar geslacht, regio en inkomensbron. Daarnaast is er weinig verschil tussen de peilpopulatie en de landelijke bevolking wat betreft de hoogst voltooide schoolopleiding van de ouders en etniciteit. Er zijn wel verschillen gevonden tussen de peilpopulatie en de landelijke populatie wat betreft het type huishouden. Omdat het gevonden verschil niet erg groot is en voor een deel veroorzaakt wordt door een definitieverschil, heeft het weinig invloed. Daarnaast geldt voor de groep 0-4-jarigen dat kinderen uit de grote steden niet vertegenwoordigd zijn. De resultaten uit dit onderzoek kunnen dan ook worden beschouwd als representatief voor de Nederlandse bevolking, uitgezonderd de 0-4-jarigen uit de grote steden.